

Prvi nalaz vrsta pontski galeb (*Larus cachinnans*) i srebrnasti galeb (*Larus argentatus*) u Bosni i Hercegovini

BORIS BOŽIĆ¹, DUNJA DELIĆ¹, GORAN TOPIĆ², MARKO CVIJANOVIĆ³, LUKA JURINOVIĆ⁴

Božić, B., Delić, D., Topić, G., Cvijanović, M., Jurinović L., 2014/2016: First record of Caspian Gull (*Larus cachinnans*) and European Herring Gull (*Larus argentatus*) in Bosnia and Herzegovina

Caspian and European Herring gull were recorded for the first time in Bosnia and Herzegovina this year (2017), during International Waterbird Census on Una river in Bihać. In addition to this finding, few tens of Caspian Gull were recorded in Kupreško polje by the Milač river and by the landfill. Until recently, European Herring Gull (*Larus argentatus*), Caspian Gull (*Larus cachinnans*) and Yellow-legged Gull (*Larus michahellis*) were considered a single species - *Larus argentatus*, but are now listed as three separate taxa. The taxonomy of the large white-headed gulls is particularly complicated, which is probably one of the reasons why Caspian and European Herring Gull weren't recorded in Bosnia and Herzegovina before. Also, the hybridisation between different gull species occurs frequently, which makes the identification difficult.

Key words: gull, winter count, Bosnia and Herzegovina, first record

UVOD

Galebovi pripadaju porodici Laridae koja je poglavito rasprostranjena na sjevernoj hemisferi s 43 do danas opisane vrste (Maling Olsen & Larsson, 2004.).

Pontski galeb (*Larus cachinnans*) je prisutan u istočnoj Europi, Srednjem istoku, sjeverozapadnoj Africi i središnjoj Aziji. Ova vrsta je stanarica na većini crnomorske obale i Kaspijskog jezera. Gnijezdi od Crnog mora, preko Kaspijskog jezera do istočnog Kazahstana. Zimuje u jugozapadnoj Aziji, sjeverozapadnoj Africi te od Arapskog poluotoka do sjeverozapadne Indije (BirdLife International, 2017).

Srebrnasti galeb (*Larus argentatus*) nastanjuje Skandinavski poluotok, obale Baltičkog mora, Island, Britansko otočje te zapadnu Europu. Djelomična je selica i disperzivna vrsta. Na zimovanju u regionu su najčešće prisutne ptice iz istočne Europe (Jurinović, 2013).

Iako se pontski i srebrnasti galeb ne smatraju rijetkim vrstama u regionu, do danas nije dokumentovana njihova pojavnost u Bosni i Hercegovini (Kotrošan, 2008/2009). Mogući razlozi za to razmotreni su u ovom radu.

¹ Volonter Udruge BIOM, 10 000 Zagreb, Preradovićeve 34, R. Hrvatska, dunjadelic1988@gmail.com, boris.bozic@ires-ekologija.hr

² Ornitološko društvo "Naše ptice", Semira Frašte 6, 71000 Sarajevo, naseptice@hotmail.com

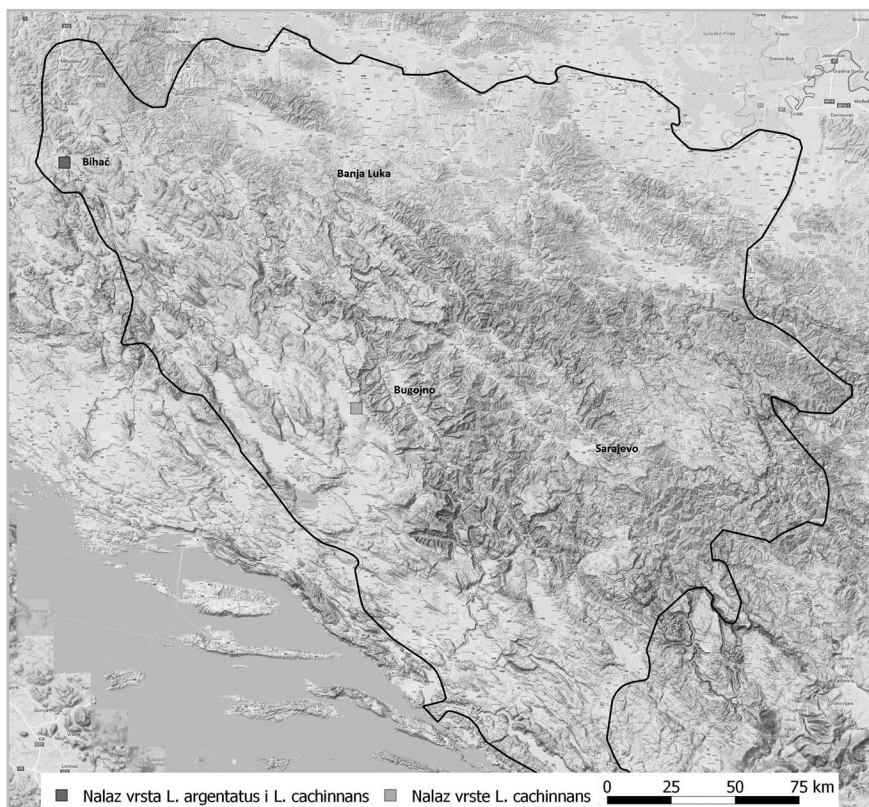
³ Ruralni centar "Sova", Rumski drum 65, 22000 Sremska Mitrovica, ruralni.centar.sova@gmail.com

⁴ Hrvatski veterinarski institute, Centar za peradarstvo, Heinzelova 55, 10000 Zagreb, R. Hrvatska

METODOLOGIJA

Dana 21. i 22. januara vršeno je zimsko prebrojavanje ptica vodarica (Sl. 1). Radi se o programu monitoringa ptica koji je uspostavljen u 143 zemlje, u svrhu prikupljanja podataka o brojnosti ptica vodenih staništa. U Bosni i Hercegovini se zimsko prebrojavanje ptica vodenih staništa vrši od 1998. godine (Dervović, 2005).

Dana 06. i 08. februara, vršen je redovni monitoring ptica na Kupreškom polju s ciljem prikupljanja podataka za nominaciju ovog polja za IBA područja (Important Bird Area – važna područja za ptice), u sklopu programa koji je razvio BirdLife International. IBA područja su važan temelj za proglašenje SPA (Područja posebne zaštite) područja NATURA 2000. Navedeni monitoring sprovodi se u kontinuitetu od 15. marta 2016. godine.

Slika 1. Lokacije nalaza galebova (Izradio Boris Božić)

Figure 1. Locations of gull sightings (Created by Boris Božić)

Temperature zraka u vrijeme prebrojavanja ptica na rijeci Uni kretale su se od -5 do 0 °C, a površina vode nije bila zaleđena. Vremenske prilike su bile stabilne, a vidljivost dobra. Obale rijeke bile su prekrivene sa 50 cm snijega.

Tokom posmatranja galebova na Kupreškom polju, padali su susnježica i snijeg. Temperature su bile nekoliko stepeni ispod nule. Rijeka Milač bila je djelimično zaleđena, dok su plavne livade pored bile prekrivene ledom i niskim sniježnim prekrivačem.

Tijekom četverodnevno terena korišteni su dvogledi (Minox BF 8x42), durbin (Swarovski 65 HD i Minox md 62), a vrste su dokumentovane fotoaparatom (Canon EOS 1000D, Canon EF-S 55-250mm f/4-5.6 IS STM i Nikon D 7000, Sigma APO 170-500 mm f/1:5-6.3).

REZULTATI I DISKUSIJA

Vrste su zabilježene među brojnim galebovima klaukavcima, na rijeci Uni u gradu Bihacu (Sl. 1). Zabilježena je jedna jedinka srebrnastog galeba te 11 jedinki pontskog galeba (7 jedinki u ruhu od prve zime, dvije u ruhu od druge zime i dvije adultne jedinke).

Pored navedenih nalaza pontskog galeba sa Une, ova vrsta zabilježena je i na gradskoj deponiji u Kupreškom polju, kao i na livadama uz rijeku Milač, koja prolazi kroz polje, u mješovitom jatu od preko 1.700 primjeraka velikih galebova. Po brojnosti je dominirao galeb klaukavac, a među njima je uočeno i nekoliko desetina pontskih galebova te dva tamnoleđa galeba (*Larus fuscus*). Zbog intenzivnog uznemiravanja galebovi u okolini Kupreške deponije veoma su plašljivi, tako da nije postojala mogućnost za precizno prebrojavanje ptica po vrstama.

Morfološke karakteristike ovih vrsta mogu biti zbunjujuće i često puta nedovoljno uočljive, a uz to je poznato da vrste iz roda *Larus* međusobno hibridiziraju, što dodatno otežava determinaciju na terenu.

Na slici 2 prikazan je srebrnasti galeb u ruhu od prve zime. To je jednolično tamna ptica, za razliku od pontskog galeba (Sl. 3) i galeba klaukavca (Sl. 4), koji u tom ruhu imaju (gotovo) čisto bijelu glavu koja je u kontrastu s ostatkom tijela. Na slici 4 se vidi da je klaukavac iste starosti "trobojan" (bijela glava s maskicom oko oka, siva skapularna pera, smeđa pokrovna pera). Pontski galeb iste starosti ima čisto bijelu glavu, nešto svijetlija skapularna i pokrovna pera. Nadalje, na slici 2 se vidi da jedinka srebrnastog galeba nije izmitarila niti jedno pokrovno pero, za razliku od druge dvije vrste koje već početkom zime pokazuju mnoga izmitarena pokrovna pera. Također ptica na distalnom kraju velikih pokrovnih pera pokazuje kockasti uzorak specifičan za srebrnastog galeba. Nasuprot tome,

Slika 2. Srebrnasti galeb na rijeci Uni, 22.01.2017. (Foto: Dunja Delić)

Figure 2. European Herring Gull on Una river, 22.01.2017. (Photo: Dunja Delić)

Slika 3. Pontski galeb na rijeci Uni, 22.01.2017. (Foto: Dunja Delić)
Figure 3. Caspian Gull on Una river, 22.01.2017. (Photo: Dunja Delić)

Slika 4. Galeb klaukavac na gradskoj deponiji Prudinec, 19.01.2017. (Foto: Luka Jurinović)
Figure 4. Yellow-legged Gull on Prudinec landfill, 19.01.2017. (Photo: Luka Jurinović)

Slika 5. Pontski galeb na Kupreškom polju, 08.02.2017. (Foto: Marko Cvijanović)
Figure 5. Caspian Gull in Kupreško polje, 08.02.2017. (Photo: Marko Cvijanović)

galeb klaukavac ima jednoliko smeđa velika pokrovna pera, a pontski jednoliko smeđa s bijelim vrhom koji tvori bijelu liniju između velikih pokrovnih i sekundarnih letnih pera.

Razumijevanje taksonomije velikih bjeloglavih galebova (u koju spadaju ove 3 vrste) uvelike se promijenilo u zadnjih 30 godina. Galebovi koje danas smatramo trima vrstama (srebrnasti, *Larus argentatus*, pontski, *L. cachinnans* i galeb klaukavac, *L. michahellis*) nekad su smatrane jednom vrstom - *Larus argentatus*. Prvenstveno se pontski galeb smatrao podvrstom srebrnastog galeba (*Larus argentatus*) (Jurinović, 2013), no izdvojen je kao zasebna vrsta, u koju su brojni autori jedno vrijeme svrstavali i galeba klaukavca. Prema sistematici Collinsona i saradnika iz 2008. godine pontski galeb i galeb klaukavac navode se kao zasebne vrste *Larus cachinnans* i *Larus michahellis*. Ova promjena sistematike napravila je zbrku u povijesnim podacima te iako se u povijesti pojavljuju i podaci za *L. cachinnans* i *L. argentatus*, oni se odnose na galeba klaukavca (najčešća vrsta velikog galeba u regionu).

U zadnjih desetak godina primijećeno je širenje populacije pontskih galebova prema zapadu te su do danas poznate gnijezdeće kolonije od Poljske i Njemačke do Bjelorusije, a pojedini parovi nađeni su na gnijezđenju čak i u Holandiji (Mars Musse viva voce). Iz nalaza prstenja (neobjavljeni podaci iz arhive Zavoda za ornitologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) sa gradske deponije Prudinec (Zagreb, Republika Hrvatska) upravo populacije iz tih dijelova Europe dolaze na zimovanje u područje Balkana, stoga se širenje vrste na zapad može smatrati još jednim od razloga pronalaska ove vrste u Bosni i Hercegovini.

Dodatno, u zimskom periodu 2016/2017, koji je imao veliki broj dana s temperaturama ispod nule te sniježnim

pokrivačem, na gradskoj deponiji Prudinec u Zagrebu zabilježena je rekordna brojnost pontskog galeba (nalazi prstenovanih ptica upućuju na to da se na Prudincu hrane ptice iz Ukrajine, Mađarske, Njemačke, Bjelorusije, Rumunije, Poljske, Češke i Slovačke).

Srebrnasti galeb je najbrojnija vrsta velikih bjeloglavih galebova na području sjeverne hemisfere. U regionu je prisutan na zimovanju od novembra do marta. Prema nalazima prstenja u ovom području pridolaze ptice iz Njemačke, Poljske, Bjelorusije, Finske i Rusije. Galebovi su zabilježeni duž Jadrana te na deponiji Prudinec u Zagrebu (Jurinović, 2013).

ZAKLJUČAK

Pronalazak novih vrsta uvijek je bitan podatak za državu, pogotovo ako je riječ o dobro poznatim skupinama organizama kao što su ptice. Pontski i srebrnasti galeb su razmjerno česte vrste u susjednim zemljama. Dodatno, kod pontskog galeba bilježi se konstantan rast populacije, što upućuje da ovaj nalaz nije jedinstven za Bosnu i Hercegovinu te da vrsta vjerojatno zimuje i u ostatku zemlje. Također, uzimajući u obzir rasprostranjenost zimovajućih jedinki srebrnastog galeba u regionu, možemo pretpostaviti njegovo prisustvo na većem broju lokacija u BiH.

Zaključno, jedan od koraka ka boljem poznavanju navedenih vrsta i njihovo rasprostranjenosti u BiH bi mogao biti revizija materijala iz zbirke Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine.

LITERATURA

- BirdLife International, 2017: Species factsheet: *Larus cachinnans*, <http://www.birdlife.org>, 02/02/2017.
- Collinson, J. M., Parkin, D. T., Knox, A. G., Sangster, G., & Svensson, L., 2008: Species boundaries in the Herring Gull and Lesser Black-backed Gull complex. *British Birds*, 101, 340-363.
- Dervović, I. 2005: Rezultati januarskog brojanja vodenih ptica 1998-2005. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 1(1): 43-45.
- Jurinović, L., 2013: Srebrnasti galeb *Larus argentatus*. U: Atlas selidbe ptica Hrvatske, Izdavač: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, str. 111-112.
- Kotrošan, D., 2008/2009: Dopune i korekcije popisu ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. godine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 4-5(4-5): 72-85.
- Maling Olsen, K., Larsson, H., 2004: *Gulls of North America, Europe and Asia*

SUMMARY

Caspian Gull and European Herring Gull were recorded among numerous Yellow-legged Gulls on Una river in Bihać during the International Waterbird Census. One Caspian Gull and eleven European Herring Gulls were seen. The Caspian Gull was also recorded in the landfill in Kupreško polje and by the Milač river. Morphological characteristics of these species can be confusing and not always clearly visible, and the hybridisation between them occurs frequently, so the identification in the field is rather difficult. Understanding the taxonomy of large white-headed gulls has significantly changed in the past 30 years. The gulls which are today considered to be three separate

taxa (European Herring Gull - *Larus argentatus*, Caspian Gull - *Larus cachinnans* and Yellow-legged Gull - *Larus michahellis*) used to be considered a single species - *Larus argentatus*. Over the past decade, the expansion of Caspian gull population towards the west was noted. The breeding colonies are found from Poland and Germany to Belarus, and some couples breed even in the Netherlands. According to the findings of ringed European Herring Gull individuals in Croatia, the birds wintering in this area are from Germany, Poland, Belarus, Finland and Russia. Taking into account the distribution of Caspian Gull and European Herring Gull in the region, it can be assumed that they can be found in the wider area of Bosnia and Herzegovina.